

FENNTARTHATÓSÁG A MAGYAR KIS- ÉS KÖZÉPVÁLLALATI SZEKTORBAN SUSTAINABILITY IN THE HUNGARIAN SMALL AND MEDIUM-SIZED ENTERPRISE SECTOR

A fenntartható fejlődés megteremtése a jelenkor egyik meghatározó kérdésévé vált, a szerzők vélelmezik, hogy e tekintetben a kis- és középvállalatok szerepe felértékelődik a közeljövőben. Tanulmányukban a fenntarthatóság gazdasági, környezeti, társadalmi aspektusainak összetettségével és jelenlétével foglalkoztak a magyar kis- és közepes vállalati szektor kérdőíves vizsgálata mentén. A kialakított kérdőív négy fő területhez kötődően gyűjt információkat a magyar kis- és középvállalatok vezetőinek véleménye alapján: a fenntarthatóság fogalma és jelenléte, a fenntarthatóság menedzsment-szempontjai, kapcsolódó finanszírozási források és a fenntartható fejlődési célok relevanciája és jelenléte a szervezet működésében. Kutatási eredményeik alapján a magyar kis- és középvállalatok éreznek nyomást törekvések és programok elindítására a fenntarthatóság valamennyi pillérének irányába. Elsődleges fontosságú a gazdasági fenntarthatóság, de a másik két pillér is egyre inkább előtérbe kerül. A gazdasági sikeresség és a fenntarthatóság között pozitív a kapcsolat, és ez fordítva is igaz, vagyis a fenntarthatósági törekvések hosszú távon a gazdasági eredményre is kedvező hatással vannak.

Kulcsszavak: fenntarthatóság, fenntarthatóság dimenziói, fenntartható fejlődési célok, taxonómia rendelet, kis- és középvállalat

Sustainable development has become a critical issue today and the role of small and medium-sized enterprises will be increasingly appreciated in this regard in the near future. In this study, the authors deal with the complexity and presence of the economic, environmental, and social aspects of sustainability through a questionnaire. The questionnaire collects information related to four main areas based on the responses of the top managers of Hungarian small and medium-sized enterprises: concept and presence of sustainability pillars; management aspects; funding sources; relevance and presence of sustainable development goals. According to the authors' results, Hungarian small and medium-sized enterprises feel pressure to launch efforts focusing on sustainability. Economic sustainability is of primary importance, but the other two pillars are increasingly coming to the fore. There is a positive relationship between economic success and sustainability, and vice versa, therefore, sustainability efforts have a positive effect on economic results in the long term.

Keywords: sustainability, dimensions of sustainability, sustainable development goals, Taxonomy Decree, small and medium-sized enterprises

Finanszírozás/Funding:

A tanulmány a Magyar Nemzeti Bank és a Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem között létrejött együttműködés keretében és finanszírozásával készült a Zöld pénzügyek, zöld gazdaság alműhelyben.

The research was financed in the cooperation of the National Bank of Hungary and Budapest University of Technology and Economics under the Green Finance Research Project.

Szerzők/Authors:

Dr. Surman Vivien^a (surman.vivien@gtk.bme.hu) egyetemi adjunktus; Dr. Böcskei Elvira^a (bocskei.elvira@gtk.bme.hu) egyetemi docens

^aBudapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem (Budapest University of Technology and Economics) Magyarország (Hungary)

A cikk beérkezett: 2022. 11. 03-án, javítva: 2023. 03. 22-én és 2023. 06. 07-én, elfogadva: 2023. 06. 08-án.

The article was received: 03. 11. 2022, revised: 22. 03. 2023 and 07. 06. 2023, accepted: 08. 06. 2023.

Az Európai Unió stratégiájában kiemelt szerepet játszik a fenntarthatóság három dimenziója, a gazdasági, a társadalmi és a környezetvédelmi szempontok (2020/852 EU Rendelet, 2020). A 2030-ig tartó időszakra az Európai Unió tagállamai kötelezettséget vállaltak arra vonatkozóan, hogy a hosszú távú, versenyképes gazdaság érdekében előtérbe helyezik a biztonságos, klímaselemleges, az éghajlatváltozás hatásaival szemben reziliens, nagyobb erőforrás-hatékonyságú és körforgásos gazdaságra való átállást. Az Európai Unió hat környezeti célkitűzéssel szemben fogalmaz meg elvárásokat a fenntarthatóság előmozdításához (2020/852 EU Rendelet, 2020), az Európai Parlament és Tanács ezek mellett kiter a nem pénzügyi vállalatok, az alapkezelők, a hitelintézetek, a befektetési vállalatok és a biztosítók és viszontbiztosítók általi közzétételre vonatkozó információk szabályozására is. A nem pénzügyi nagyvállalatok információszolgáltatása a környezeti szempontból fenntartható gazdasági tevékenységekkel kapcsolatos árbevételre, a tőkekiadásokra (CapEx) és működési költségekre (OpEx), azok arányára vonatkozik (2020/852 EU Rendelet (22), 2020; 2021/2178 EU Rendelet, 2021).

Így 2023. január 1-jétől a nem pénzügyi vállalatoknak e teljesítménymutatókat és a hozzájuk kapcsolódó információkat közzé kell tenniük – a közzététel az előző éves beszámolási időszakra, vagyis a közzététel időpontját megelőző naptári évre vonatkozik –, beszámolójukban is meg kell jeleníteniük a kulcsmutatókhoz kapcsolódó tevékenységek összegét („eligible activities”). A 2021/2178 EU Rendelet (2021) I. sz. melléklete részletesen felsorolja és meghatározza a kulcsfontosságú teljesítménymutatókat (Key Performance Indicators, KPI). Ezek a KPI-ok a vállalatok környezeti szempontból fenntartható gazdasági tevékenységeihez köthető „zöld gazdasági mutatószámok”, nem térnek ki a vállalat teljes működésére (pl. stratégia, misszió, vízió stb.).

Témánk szempontjából hangsúlyoznánk, hogy igen nagy előrelépésnek tekintjük a Taxonómia rendeletben leírtak jogilag is kötelező érvényű alkalmazását. Ugyanakkor említést érdemel, hogy amíg a Taxonómia rendelet a vállalati méret alapján írja elő a jelentéstételi kötelezettséget – amely a nagyvállalatokra vonatkozóan kötelező érvényű – a Bizottság folyamatosan vizsgálja annak lehetőségét, hogy a vállalati mérettől függetlenül, valamilyen vállalatra kiterjessze a fenntarthatósággal kapcsolatos információszolgáltatást, tekintve azok rendkívül fontos szerepét a fenntarthatóság bármelyik pilléréhez kötődően (Vörösmarty & Dobos, 2020). E törekvéseket támasztja alá az Európai Parlament és a Tanács (EU) fenntarthatósággal kapcsolatos vállalati jelentésről szóló irányelve (Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD)), amely a nem pénzügyi beszámolási irányelvet (NFRD) *módosítja*. Az irányelv az NFRD hatálya alá jelenleg nem tartozó nagyvállalatok, továbbá a tőzsdén jegyzett kis- és középvállalatok (KKV-k) és egyéb vállalatok számára is előírja a fenntarthatósági jelentés elkészítését (2022/2464 EU Rendelet, 2022). A CSRD-ről szóló irányelv 2026. január 1-től előírja, hogy az uniós szabályozott piacra bevezetett értékpapírokkal rendelkező kis- és középvállalatokat is

fenntarthatósággal kapcsolatos beszámolási kötelezettség terheli. A kis- és középvállalatokra vonatkozó fenntarthatósági standardok (és kapcsolódó szabványok) egyúttal majd referenciaként szolgálhatnak arra, hogy milyen fenntarthatósági információk kérhetők a kis- és középvállalatoktól, amelyek az értékláncolatokban beszállítóként vagy ügyfélként jelennek meg. Ugyan a fent említett uniós szabályozás vélhetően a középvállalatok kis százalékát fogja érinteni, azonban hosszabb távon a tagállamoknak fontolóra kell venniük további hasonló, de széles körűbb intézkedések bevezetését, amelyek támogatják a kis- és középvállalatokat a fenntarthatósági beszámolási standardok alkalmazásában (2022/2464 EU Rendelet, 2022).

Kutatásunk első lépése az eddigi fenntarthatósági törekvések és működési elemek közzétételéhez kapcsolódó szakirodalom áttekintése. Azonban a szakirodalom elsődlegesen a nagyvállalatokkal és hozzájuk kapcsolódó fenntarthatósági jelentéstétellel, szervezeti kultúrával, projektekkel és programokkal foglalkozik, a KKV-kkal nem. Bár a KKV-k számos kihívással néznek szembe a fejlődésük (növekedésük, fennmaradásuk) során, összességében óriási hatással van működésük az adott ország teljesítményére, köszönhetően például számuknak, beszállítói láncban elfoglalt helyüknek, munkavállalóiknak. Így a szakirodalom-kutatás eredményeit felhasználva, a KKV-k szerint módosítva, célunk egy kérdőív készítése és alkalmazása volt a KKV-k vizsgálatára. A vizsgálat fókuszosa a KKV-k fenntarthatóság értelmezésének, törekvéseinek (kapcsolódó nyomásirányának), fenntarthatósághoz kötődő általános és pénzügyi menedzsmentszempontjainak elemzése. A kérdőív utolsó része a 17 fenntartható fejlődési cél (sustainable development goals, SDGs) relevanciájára és működésben való megjelenésére koncentrált, tekintve azok fontosságát a fenntarthatósági törekvésekben és az ezekkel kapcsolatos eredményekben. Ezen információk elvezethetnek minket oda, hogy kiemeljük, ők hogyan képesek fenntarthatóság szempontjából hatni a partner-vállalatokra, és hogy segítsük a fenntarthatósági KKV-törekvéseket, felkészülésüket a nagyvállalatok jelentéstételi kötelezettségének teljesítésében való részvétellel, és a már rájuk vonatkozó jelentéstételi kötelezettség kivitelezésére. Mindezek mellett, a kérdőív segítségével képet kaphatunk a magyar KKV-k fenntarthatósági attitűdjéről, a rájuk jellemző SDG-kről.

A tanulmány az alábbi gondolatmenetre épül fel. A cikk következő fejezete kiemeli a KKV-kra a különböző érintettek felől ható fenntarthatósági nyomást és a KKV-k szerepét a fenntarthatóságban. Ezt követően ismertetjük a kérdőív kialakítását és részeit. Majd a minta bemutatása után kiemeljük a kérdőív eredményeit. A tanulmányt az eredmények összegzésével, a magyar KKV-k fenntarthatóság-releváns jellemzőinek azonosításával, a kutatás korlátjainak és jövőbeni terveinek leírásával zárjuk.

Szakirodalmi áttekintés

A vállalatoknak, további érintettek mellett, alapvető szerepük van a fenntarthatósági célok terjesztésében, a legjobb gyakorlatok kialakításában, követésében. A gazdasági,

környezeti, társadalmi problémák jellemzően különböző arányban és mértékben vannak jelen az egyes országokban, szűkebb értelemben a vállalatok működésében (Claro & Esteves, 2021). Annak érdekében, hogy a vállalatok mikroszinten hozzájáruljanak a globális fenntarthatósághoz, a 17 fenntartható fejlődési cél bármelyikéhez (melyek a gazdasági és jóléti növekedést szolgálják a társadalom, de azon belül a vállalatok számára is), üzleti modelljeikben, stratégiájukban is meg kell, hogy jelenjenek a fenntarthatóság dimenziói és az azokhoz való kapcsolatok, lehetőleg mérhető módon (Schaltegger, Hansen, & Lüdeke-Freund, 2016; Zilahy, 2016; Bebbington & Unerman, 2018; Edőcsény & Harangozó, 2021; Yamane & Kaneko, 2022; Csutora, Harangozó, & Szigeti, 2022).

zalmát, ügyfeleik, munkavállalóik elkötelezettségét (SDG Compass, 2023). A folyamatosan jelentkező új kihívások, a gazdasági és társadalmi nehézségek, a környezeti problémák, a természeti erőforrások szűkössége, elengedhetlenné teszi, hogy a vállalatok új, innovatív megoldásokban gondolkozzanak, a fenntarthatósági célok figyelembevételénél mentén (pl. Nagy, Tasner, & Kovács, 2021). A jogi szabályozás „kényszerítő” hatása mellett – a környezeti adók, a közös teherviselés – jelentős erővel bír a vevők, a beszállítók (az ellátási lánc), a befektetők elvárásainak való megfelelés, amelyeknek a vállalatok fenntarthatósági törekvéseire is egyre erősebb a befolyásuk (Gast et al., 2017; Singla, Ahuja, & Sethi, 2019; Diófási-Kovács, 2020; Claro & Esteves, 2021).

1. ábra

A 17 fenntartható fejlődési cél

Forrás: ENSZ Fenntartható fejlődési célok (2023) alapján saját szerkesztés

A fenntartható fejlődési célok az egész világra kiterjedő fenntartható fejlődési prioritásokat és törekvéseket fogalmaznak meg, mint egy globális keretrendszer (1. ábra). Johnston, Everard, Santillo, & Karl-Henrik (2007) szerint a vállalatok működési ágazatuktól függően eltérő mértékben hasznosítják a természeti erőforrásokat és befolyásolják az ökoszisztémát. Ezért, ha egy vállalat törekszik környezeti lábnyomának csökkentésére és minimalizálására, akkor fenntarthatónak tekinthető. Gast, Gundolf, & Cesinger (2017) kutatása is ebbe az irányba mutat, hangsúlyozva a környezeti folyamatok előtérbe helyezését a fenntarthatóság alapjaként. Álláspontjuk szerint a fenntarthatóság a környezeti dimenzión keresztül ragadható meg, ami azt sugallja, hogy nem szükséges az összes SDG-t egyben, rendszerként tekinteni. Míg Erin, Bamigboye, & Oyewo (2021) kiemeli, hogy számos kutató és munkaerőpiaci szereplő az SDG-rendszeren keresztül értelmezi a fenntarthatóságot.

Az SDG Compass (2023) alapján, a vállalatok az egységes célok ismeretében hatékonyabban és következetesebben tudnak információt szolgáltatni üzleti stratégiájukról, elért eredményeikről, ezzel is erősítve üzleti partnereik bi-

A legújabb kutatások (Acciarini, Borelli, Capo, Cappa, & Sarrocco, 2021; Kelley, Todd, Hopfer, & Centinari, 2022; Csutora et al., 2022) kiemelik a vevők fenntarthatósági érzékenységének növekedését, így amennyiben a vállalatok továbbra is szeretnék megőrizni vevőiket, új technológiákkal, eljárásokkal kell bizonyítaniuk a fenntarthatóság irányában való elkötelezettségüket. Nincsenek standard megoldások, csak vélelmezhető, hogy az innovatív üzleti modellek nem nélkülözhetik a fenntarthatóság és a digitalizáció kínálta lehetőségeket (Acciarini et al., 2021; Singla et al., 2019; Ónodi & Répáczki, 2022; Csutora et al., 2022).

Az adott ágazati sajátosságok mellett, a multinacionális és a nagyvállalatok számára talán több lehetőség kínálkozik ilyen irányú fejlesztésekre – mint a kis- és középvállalatok számára –, ugyanis vitathatatlan, hogy méretükből adódóan is, nagyobb tőkével és erőforrásbázissal, szélesebb know-how-val és professzionálisabb folyamatmenedzsmenttel rendelkeznek (Scheyvens, Banks, & Hughes, 2016; Topple, Donovan, Malli, & Borgert, 2017; Ropret, Aristovnik, & Ravselj, 2018; Claro & Esteves, 2021). Ugyanakkor azt gondoljuk, hogy a fenntarthatósági átállás mielőbbi sikeres megvalósításához a nagyváll-

latok mellett nélkülözhetetlen szerep hárul a kis- és közepes vállalatokra is. A napjainkat érintő energiaválság, a gazdasági élet valamennyi szereplőjét érinti, a vállalat méretétől függetlenül. A tiszta energiát biztosító beruházások megvalósítása épp úgy érinti a KKV-szektor, mint a multinacionális nagyvállalatokat. A KKV-szektor környezetre és gazdaságra gyakorolt hatása nem hagyható figyelmen kívül, szerepüket nem szabad alábecsülni egy országban sem (Vörösmarty & Dobos, 2020). Mindemellett arról sem szabad megfeledkezni, hogy jellemzően a kis- és közepes vállalatok a nagyvállalatok beszállítói (ellátási lánc), így részükről is várható egyfajta nyomás (Diófási-Kovács, 2021), ugyanis a külső környezetnek – piaci szereplők: szállítók, vevők, hitelezők, befektetők, hatóságok stb. – a szerepe meghatározó. Azonban, ahogy Edőcsényi & Harangozó (2021) is kiemeli, a szakirodalomnak csak kis hányada foglalkozik a fenntarthatóság és a KKV-k kapcsolatával.

A KKV-k felelős működésének érintettjei

A szakirodalom (pl. Gast et al., 2017; Singla et al., 2019; Diófási-Kovács, 2020; Claro & Esteves, 2021) arra mutat rá, hogy a vállalatokat a jogszabályok, a fogyasztók és a vevők (partnerek és beszállítók), a versenytársak, a társadalom, a munkavállalók és dolgozók, illetve a bankok ösztönzik a változásra és újabb törekvések elindítására. E változások és törekvések mellett a szervezetek vezetői azok, akik a stratégiai döntéseket meghozzák.

A KKV-k vezetőinek elsődleges célja a gazdasági stabilitás biztosítása, azaz a vagyoni helyzet növelése és az eredményesség (legalább rövid távon) biztosítása. Ennek eredményeként a KKV-k, szemben a nagyvállalatokkal, sokszor csak az érintettek nyomására és ösztönzésére indítanak további, más fókuszú „projekteket”. E „projekteket” irányja, működése pedig vállalatról vállalatra változik, tekintve a működési folyamatok, kapcsolódó – pl. ágazati – szabályozások és innovációs lehetőségek különbözőségét, számosságát (González, 2009). A gazdasági, környezeti, társadalmi problémák jellemzően különböző arányban és mértékben vannak jelen az egyes országokban, szűkebb értelemben a vállalatok működésében (Claro & Esteves, 2021). Azonban nem csak az a kérdés, hogy indítanak-e ilyen törekvéseket, hanem az is, hogy a cég profitjának mekkora hányadát hajlandók feláldozni ezek, pl. fenntarthatósági projektek érdekében. Hiszen egyelőre nem bizonyított, hogy a KKV-k esetében a vállalat fenntarthatósági (sokszor csak a környezeti oldalon vizsgált) teljesítményének javulása magasabb gazdasági profitot eredményezne (Gast et al., 2017; Bake, 2002). Az utóbbi időben a társadalom és egyre több piaci szereplő fordul a fenntarthatóság valamennyi elemének irányába, mely előbb vagy utóbb, de egyre erőteljesebb nyomást fog helyezni minden vállalat, így a KKV-k vezetőire, tulajdonosaira is. A vállalatok elsődleges célja a profitmaximalizálás – vállalati mérettől függetlenül –, és mindehhez nélkülözhetetlen, hogy stratégiájukban is megjelenjenek a fenntarthatóság pillérjei és a fenntarthatóság irányába elkötelezettség legyenek (Bake, 2022).

A KKV-szektor jellemzően, főleg a nagyobb volumenű beruházások megvalósítása érdekében, idegen for-

rások bevonására kényszerül, az utóbbi néhány évben pedig egyre nagyobb fenntarthatósági nyomás és egyben ösztönzés érkezik feléjük a bankoktól, főként a hitellehetőségekhez kapcsolva. Ilyen például a hitelezői oldalról a zöld beruházások finanszírozása – kedvezményes zöld hitelkonstrukciók, zöld kötvénykibocsátások –, mely csak akkor elérhető számukra, amennyiben a környezeti fenntarthatóságot támogatja az érintett beruházás. (Yang, Ou, & Hsu, 2019) Egy ilyen ügylet pedig mind a hitelező, mind a beruházó számára is kedvező lehet:

- zöld finanszírozásnak kedvezőbbek a költségei, a kötvénykibocsátók kedvezőbb feltételekkel juthatnak forrásokhoz,
- a zöld kötvénykibocsátás marketingértéke, azaz a fenntarthatóság környezeti pillérjének irányába való elkötelezettség kihangsúlyozása,
- növekvő médiamegjelenés és ezáltal láthatóság lehetősége a vállalatok számára, felkeltve pl. a vevők és partnerek figyelmét (Tang & Zhang, 2020).

A fogyasztók, vevők és partnerek is egyre nagyobb nyomással élnek a KKV-k irányába, tulajdonképpen versenyelőnyre formálva a fenntarthatósági törekvések meglétét és gyakorlatát (Acciarini et al., 2021; Kelley et al., 2022). A vevők és fogyasztók, illetve a partnerek is megkívánják a vállalatoktól a minőségi termékeket és a magas szintű szolgáltatásokat. Azonban napjainkban, ezek mellett azt is elvárják, hogy a szervezetek lépéseket tegyenek a fenntarthatóság valamennyi eleme felé, hogy áldozzanak a fenntarthatóságért (Gast et al., 2017). A fogyasztók és vevők számára ez is nagy jelentőségű a vállalatok, márkák kiválasztásakor. Ma még elsősorban a (multinacionális) nagyvállalatok képesek átütő eredményeket elérni fenntarthatóság terén, méretük és befolyásuk révén, azonban ők azok, akik partnereiktől és beszállítóiktól (joggal) várják el, hogy hozzájáruljanak ezen eredményekhez (lásd pl. Claro & Esteves, 2021). Ezzel a közöttük való kapcsolatnak is erőteljes pontjává vált a fenntarthatóság.

A munkavállalók és dolgozók számára fontos tényező a munkahely kiválasztásakor és megtartásakor az eredményesség, a kiszámítható megélhetést biztosító, nyugodt munkahelyi légkör megteremtése és fenntartása, figyelembe véve a lehetséges karriert, előmeneteli lehetőségeket (Ederer, 2008). Még nagyon kis számban, de már feltűnik a munkahelyválasztás kritériumai között az adott vállalat globális fenntarthatóság irányába mutatott elkötelezettsége is, és az várható, hogy a digitalizáció elterjedésével, illetve a fenntarthatóság oktatásban való egyre erőteljesebb megjelenésével ez tovább fog erősödni (pl. Nagy et al., 2021). Klenert et al. (2018) kutatásában arra mutatnak rá, hogy egy munkavállaló egy főre jutó GDP-értéke (Gross Domestic Product, bruttó hazai termék) és környezetterhelése között U alakú kapcsolat mutatkozik meg. Azaz, ha egy bizonyos GDP-szintet elér a fogyasztó, úgy egyre jobban figyelni fog az általa okozott környezetterhelés csökkentésére.

Chikán, Czakó, Losonci, & Kiss-Dobronyi (2019) szerint a jogi szabályozás a legfontosabb kiváltója a fenntarthatóság-irányú szervezeti fejlesztéseknek. Bár megjegyzik, hogy a legtöbb ilyen irányú fejlesztés a fenntarthatóság

hárompilléres modelljének csak két pillérére fókuszál – a gazdasági és környezeti szempontokra. Fenntarthatóság szempontjából, a magyar vállalatok a hatóságok felé egyrészt egy tájékoztatási, adatszolgáltatási kötelezettséggel rendelkeznek, másrészt gazdasági tevékenységükkel összhangban adót, járulékot, továbbá illetéket kötelesek fizetni. Például, a környezeti adóknak kulcsfontosságú a szerepük a zöldebb és fenntarthatóbb gazdaságra való átállásban (környezeti adóreformok) (European Environmental Agency, 2020). A környezeti adók elősegítik az Európai Zöld Megállapodás célkitűzéseinek megalapozását is. A nagyvállalatok elköteleződését a fenntarthatóság környezeti pillérének irányában motiválja saját értékrendjük mellett a jogi szabályozás ténye is, amely szerint 2022. évtől kezdődően kötelesek tájékoztatást adni arról, hogy a vállalat tevékenységei milyen módon és mértékben kapcsolódnak környezeti szempontból fenntarthatónak minősülő gazdasági tevékenységekhez (2013/34 EU Rendelet, 2013), mely az új irányelv (CSRD) alapján az uniós szabályozott piacra bevezetett értékpapirokkal rendelkező KKV-kat is terheli 2026-tól. A fenntarthatósággal kapcsolatos szervezeti jelentéstételről szóló irányelv (Corporate Sustainability Reporting Directive, CSRD) kitér arra, hogy a felhasználóknak is egyre nagyobb az igényük a fenntarthatósággal kapcsolatos információk iránt, így a vállalatok további kategóriáit is kötelezni kell a fenntarthatósággal kapcsolatos információkról való beszámolásra (2022/2464 EU Rendelet, 2022).

A tanulmányunk célja egyrészt, hogy rávilágítson a magyar KKV-szektor fenntarthatóság értelmezésére, a kapcsolódó tevékenységekre és a KKV-attitűdre a fenntarthatóság és a fenntartható fejlődési célok irányába.

Módszertan

Kutatásunk során a Magyarországon működő kis- és közepes vállalati szektor fenntarthatósági attitűdjeinek vizs-

gálatára fókuszáltunk. Empirikus kutatásunk első lépéseként a szakirodalom mellett, a fenntarthatóságot vizsgáló értékelőrendszereket és kapcsolódó kiválósági modelleket is áttekintettük (pl. International Integrated Reporting Council – IIRC, 2022; KPMG, 2020; Sampaio, Savaria, & Monteiro, 2012; Kennedy, 2019).

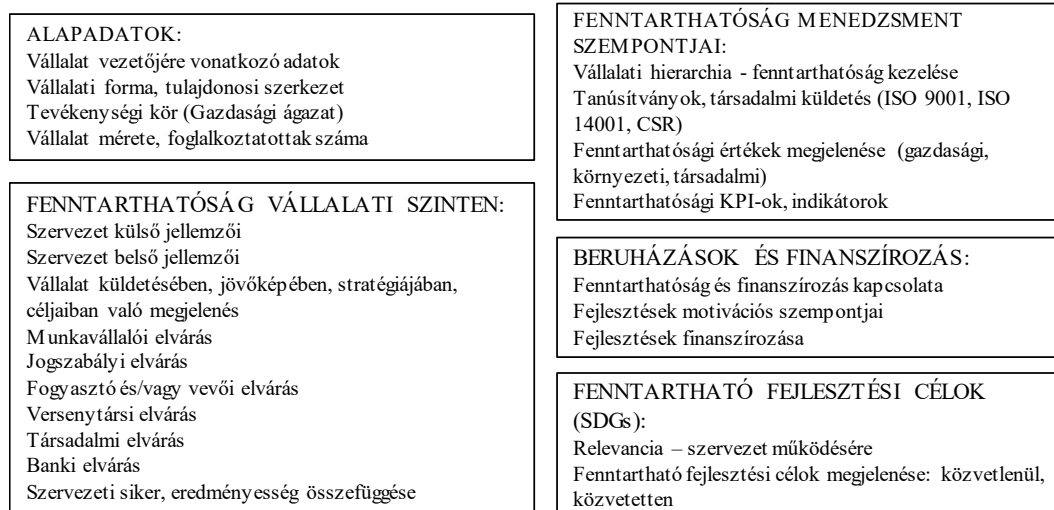
Számos nemzetközi publikáció született az utóbbi években a fenntarthatóság témakörében, melyek kiemelik, hogy a fenntarthatóság, a fenntartható vállalat értelmezése nem egységes, és az érintettek a gazdasági, környezeti, társadalmi pillérek közül jellemzően a gazdasági mellett a környezeti folyamatok előtérbe kerülését értik fenntarthatóság alatt (Johnston et al., 2007; Gast et al., 2017). Azon kutatókkal értünk egyet, akik szerint fenntarthatóságról, fenntartható vállalatról akkor beszélhetünk, ha a három pillér, a gazdasági, a környezeti és a társadalmi pillér, egyaránt jelen van, kölcsönösen hatnak egymásra (Lordkipanidze, Brezet, & Backman, 2005; Schaltegger & Wagner, 2011; Edőcsény & Harangozó, 2021), így a kérdőívünk kérdéseit is ez alapján fogalmaztuk meg és rendeztük.

A kérdőív kitöltésére a magyar KKV-k felső vezetőit kértük meg, ugyanis jellemzően felsővezetői szinten hozzák meg a döntéseket a fejlesztési lehetőségekről, a vállalat céljairól és a fenntarthatósági törekvésekről, csak az ő közreműködésükkel kerülhetnek bele a szervezetek missziójába, jövőképébe, stratégiájába, illetve ezek kialakításában létfontosságú szerepük (Miklian & Barkemeyer, 2020; Akadiri & Fadiya, 2013; Burawat, 2019; Ónodi & Répácki, 2022).

A kérdőív felépítésekor szem előtt tartottuk, hogy a fenntarthatóság fogalmának és területeinek korai meghatározásától eltekintsünk, annak érdekében, hogy a kérdőív kitöltőit első válaszaikban ne befolyásoljuk. Így pl. a fenntartható fejlődési célokat csak a kérdőív végén soroltuk fel és definiáltuk. A kérdőív összesen 40 kérdésből állt, fejtegetően eltérő témaköröket érintve (PwC, 2018; GRI, 2018; IIRC, 2022; Erin et al., 2022 alapján).

2. ábra

A fenntartható vállalatok attitűdjét vizsgáló kérdőív felépítése

Forrás: saját szerkesztés

A kérdőív az általános kérdéseket követően, a tartalmi részben a fenntarthatóság témaköreit érintette (lásd 2. ábra).

A kérdőív általános részét tekintve:

- Az általános kérdések a demográfiai jellemzőkre, továbbá a vállalat formájára, székhelyére, tulajdonosi szerkezetére, szervezeti méretre (foglalkoztatottak számára), tevékenységi köre (ágazatra) irányultak (Dick-Forde, Oftedal, & Bertella, 2020; Gupta, Dangayach, & Singh, 2018; Erin et al., 2022 alapján).

A kérdőív tartalmi részét tekintve:

- A fenntarthatóság szervezeti szinten rész: a fenntarthatósági kérdéseket helyezi a középpontba, a fenntarthatóság megjelenésének relevanciáját a vállalat küldetésében, jövőképében, stratégiájában és céljaiban, illetve az érintettek felől érkező nyomást is vizsgálja (Rigby & Tager, 2008; Laszló & Cooperrider, 2010 alapján).
- A fenntarthatóság menedzsmentszemponjtjai rész: a szervezet tanúsítványaira (ISO 9001 és ISO 14001 a magasabb minőségű menedzsment- és a környezeti szempontok implementálása okán, 2021-ben 9740 szervezet rendelkezett ISO 9001 és 3980 ISO 14001 tanúsítvánnyal (ISO, 2023)), az ESG (Environmental, Social and Governance strategy) szerinti fenntarthatósági területek fontosságára, a fenntarthatósági értékekre, mérőszámokra továbbá a vállalat fenntarthatóság irányába való motivációjára kérdez rá (Akadiri & Fadiya, 2013 alapján).
- A beruházások és finanszírozás rész: a beruházásokra, a finanszírozási kérdésekre fókuszál. A gazdasági és a fenntarthatósági eredmények közötti lehetséges kapcsolat vizsgálatára is e fejezetben térünk ki.
- A fenntartható fejlődési célok rész: az SDG-k relevanciáját és megjelenését érinti a szervezet működésében (Erin et al., 2022 alapján).

Kutatási adatfelvétel, kutatási eredmények

Kutatásunk adatfelvételére 2022. március 21. és 2022. június 10. között került sor, önkitöltéses, online kérdőíves

kutatás keretében. A minta kialakítása során az OPTEN magyarországi szervezet cégadatbázisból véletlenszerűen kiválasztott 70000 KKV részére küldtük ki a kérdőívet. Azaz egyszerű véletlen, valószínűségi mintavétel történt. A teljes minta elemszámát tekintve – az adattisztítást követően – 808 vállalat által kitöltött kérdőív adatait dolgoztuk fel, mely a vállalati szektorban végzett kérdőíves felmérések esetében egy megfelelő elemszám valamennyi megállapításunk megfogalmazására (lásd pl. Ónodi & Répáczki, 2022; Vörösmarty & Dobos, 2020; Chikán et al., 2019).

Alapadatok

A kérdőívet kitöltő felső vezetők több éves tapasztalattal rendelkeznek (80 százalékuk 43 éves, vagy annál idősebb). A mintába került vállalatok 58,4%-át az elmúlt hét évben alapították. A vállalat formáját tekintve a Kft (korlátolt felelősségű társaság) dominál (92,2%). A vállalatok 96,2%-a teljesen magyar tulajdonban van.

Az ágazati megoszlást tekintve, valamennyi ágazat bekerült a mintába (Edőcsény & Harangozó (2021) szerint a fenntarthatósági problémákat nem szabad leszűkíteni egy iparágra, az alapvető kérdéseket érdemes általánosan, valamennyi iparágat figyelembe véve, meghatározni), megoszlásuk viszont eltérő. A kitöltések iparági eloszlását tekintve, iparági elemzések nem végezhetők.

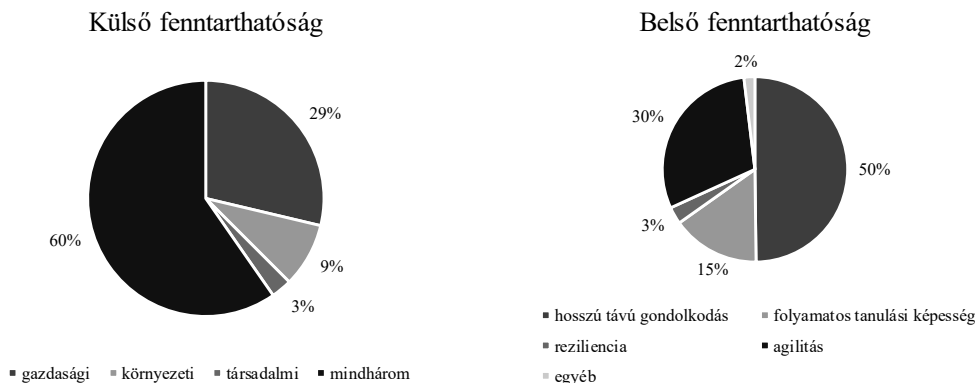
Fenntarthatóság a vállalat működésében

A fenntarthatóság kérdését a vállalatok külső és belső (lásd 3. ábra) jellemzői alapján is vizsgáltuk. A külső és belső fenntarthatósági attitűd, cselekmények elválnak pl. a kiválósági modellek kritériumainak gyakorlati alkalmazása során, illetve attól függően, hogy egy vállalat működésének kifelé (pl. társadalom, bankok felé) mutatott törekvéseiről vagy inkább befelé (pl. vállalati kultúra építése, belső-munkavállalói akciók és viselkedés, belső teljesítmény és annak visszacsatolása) mutatott törekvéseiről van szó.

A kitöltők 60 százaléka külső fenntarthatóság alatt a három alappillért – a gazdasági, a környezeti és a társadalmi hatásokat – együttesen érti. Kutatási eredményeink alapján megállapítható, hogy a KKV-szektor közel harma-

3. ábra

Fenntarthatóság értelmezése

Forrás: saját szerkesztés

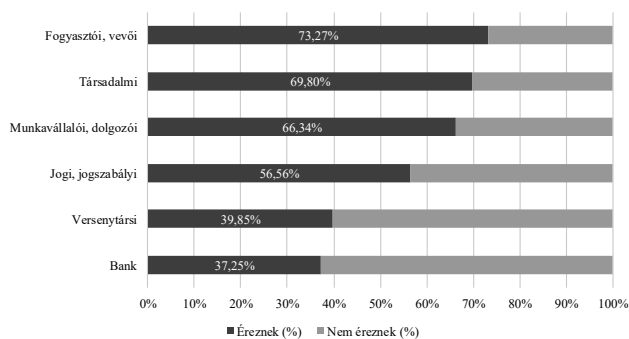
da (29%) működése során csak a gazdasági növekedésben látja a fenntartható fejlődés sikerét, nem veszi figyelembe a környezeti és társadalmi szempontokat, így azok megoldására sem törekszenek. Versenyképességi szempontból komoly problémát okozhat számukra, amennyiben nem ismerik fel időben, hogy például a szűkösen rendelkezésre álló természeti erőforrások előbb-utóbb a gazdasági növekedésük gátjai lehetnek, csak úgy, mint a kedvezőtlen társadalmi hatások. Így, a menedzsmentdöntések során, az újabb kapcsolódó programok elindításakor mindhárom pillért figyelembe kell venni.

A szervezetek belső fenntarthatósága a kitöltők 50 százaléka számára csak hosszú távú gondolkodást jelent. A kitöltők közel harmada az alkalmazkodó képességet, az agilitást is megjelölte.

A vizsgált vállalatok több mint 90 százaléka fontosnak tartja, hogy a fenntarthatósági (gazdasági, környezeti, társadalmi) törekvések a vállalati küldetésben, jövőképben, stratégiában, célokban megjelenjenek.

4. ábra

A fenntarthatósági törekvésekre irányuló nyomás a különböző érintett csoportoktól

Forrás: saját szerkesztés

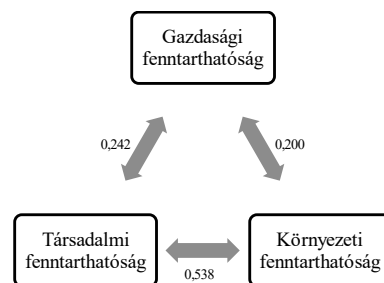
Az egyik figyelemfelkeltő vizsgálati területünk volt, hogy a vállalatok vezetőire gyakorolt érintetti nyomást elemezzük, kiterve a fenntarthatóság irányába való törekvések elindítására is (4. ábra). A kiemelt érintett (stakeholder) területek a jogi és jogszabályi, fogyasztói (vevői), versenytársi, munkavállalói (dolgozói) és a banki irányok voltak. A fenntarthatóság irányába való törekvést, a szervezetre gyakorolt nyomást, elsősorban a fogyasztói (vevői) oldalról érzik, de viszonylag magas arányt képviselnek a társadalmi és a munkavállalói elvárások is. A versenytársak részéről csak enyhe nyomást éreznek, nem gondolják, hogy piaci versenyben hátrányba kerülhetnek, amennyiben a fenntarthatósági törekvéseiket háttérbe szorítják. A banki elvárás jelenik meg a legkisebb arányban, ez mindenképpen figyelemre méltó, és egyúttal jelzés értékű. A jövőre vonatkozóan ezen a területen a bankok szerepének felértékelődése várható, a vállalatok fenntarthatósági attitűdjének növekedésében jelentős szerepük lehet.

Azt is tanulmányoztuk, hogy a vállalatok eredményességének vizsgálata során előtérbe kerülnek-e a fenntarthatósági aspektusok. A vállalatok háromnegyede ma már nem csak tisztán a nyereséges gazdálkodást tekinti siker-

tényezőnek, hanem a pozitív adózott eredmény mellett a fenntarthatóság valamennyi aspektusát, az azokban való teljesítményt is figyelembe veszi. A vállalatok a fenntarthatósági pillérek esetében a gazdasági fenntarthatóságot helyezték a fókuszpontba. A gazdaságosságot alapvető feltételnek tekintették ahhoz, hogy a másik két pillér, a környezeti és a társadalmi hatások is megjelenjenek szervezetük működésében.

5. ábra

A fenntarthatósági pillérek között levő kapcsolat

Forrás: saját szerkesztés

A Spearman-féle rangkorreláció alapján (a p-érték minden esetben 0,000 volt) szignifikáns és közepes korreláció mutatható ki a környezeti és társadalmi fenntarthatóság között (5. ábra), jelezve az ezek közötti meglévő, de nem túl erős összefüggést, kapcsolatot. Látható módon a gazdasági pillér különválik, annak fontossága, megjelenése a vállalatok működésében sokkal jelentősebb (mint ahogy azt más kérdések kiértékelése is mutatja).

Azok a vállalatok, amik a környezeti és társadalmi fenntarthatóságot kevésbé tartják fontosnak működésük szempontjából, kevésbé éreznek külső nyomást, hogy a fenntarthatóság irányába markánsabb lépéseket tegyenek. Ők azok, amelyek kevésbé éreznek nyomást akár vevői/fogyasztói, akár munkavállalói vagy versenytársi szempontból. Így az SDG-k sem igen jelennek meg működésükben, nem igazán érzik azok relevanciáját sem. Ez elsősorban az ismeretek hiányából fakad(hat).

A fejezet utolsó kérdésével felmértük, hogy befolyásolná-e a vállalat működését, amennyiben fenntarthatósági értékeket bemutató jelentést (is) kellene készíteniük? A válaszadók fele úgy érzi, hogy befolyásolná, és ugyanekkor a részük nem gondolja, hogy változással járna a szervezeti működés tekintetében.

Fenntarthatóság menedzsmentszempontjai

A kitöltők 80%-a nem rendelkezik sem minőségmenedzsmenthez kötődő tanúsítványokkal (pl. Környezetközpontú Irányítási Rendszer – ISO 14001, a szabvány szerinti tanúsítással rendelkezők igazolják a környezet iránti elkötelezettségüket, azt hogy törekszenek a környezeti hatások csökkentésére; Minőségirányítási rendszer – ISO 9001, egy szervezet minőségmenedzsment-szempontú működési modelljét írja le, a vevő (és érintettek) követelményeinek kielégítését helyezve a folyamatok (és vállalat) fókuszába), sem társadalmi felelősségvállalást (CSR) ismertető doku-

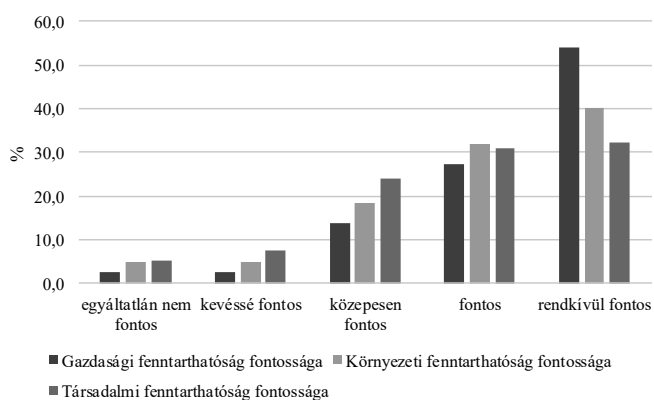
mentummal. A tanúsítványok meglétében egy csökkenő tendencia figyelhető meg. Statisztikai számadatok is megerősítik kutatási eredményünket, azaz, hogy egyre kevesebb vállalat újítja meg, vagy szerez új tanúsítványt (ISO, 2022).

A tanúsítványokat tekintve kis százalékban rendelkeznek a vállalatok ISO 14001 tanúsítvánnyal, amennyiben viszont igen, többségük még ISO 9001 tanúsítvánnyal is rendelkezik.

A fenntarthatóság menedzsmentszemponyjai témakör keretében vizsgáltuk még a fenntarthatósági pillérek (gazdasági, környezeti, társadalmi) fontosságát, öt pontos értékelő skálán (6. ábra).

6. ábra

A fenntarthatósági pillérek fontossága – vállalatok értékítélete alapján

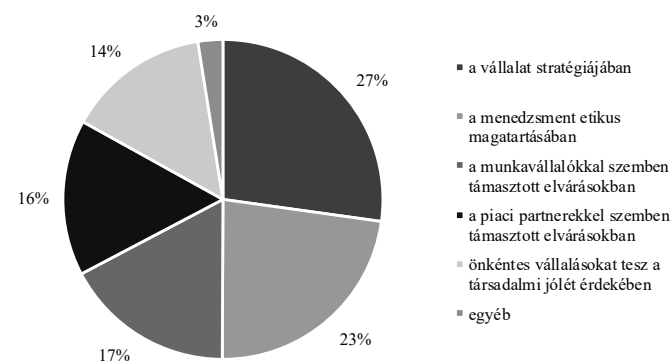

Forrás: saját szerkesztés

A fenntarthatóság mindhárom pillérjét (nagyon) fontosnak tartották a résztvevők, de a gazdasági aspektust fontosabbnak, mint a másik kettőt. A válaszok relevanciáját erősíti egy korábbi kérdésre adott válasz – amely során arra kérdeztünk rá, hogy mit jelent számukra a fenntarthatóság –, ugyanis itt is a gazdasági fenntarthatóságot tekintették a legfontosabbnak, megelőzve a környezeti és társadalmi fenntarthatóságot.

7. ábra

A fenntarthatósági értékek helye a szervezeten belül

Forrás: saját szerkesztés

A fenntarthatósági értékek helyét vizsgálva a szervezetek működésében, több lehetőség közül is választhattak a kitöltők (akár többet is) és saját gondolatokat is megjeleníthettek (7. ábra).

A fenntarthatóságnak elsődlegesen a vállalatok stratégiájában (27%) kell megjelennie, hiszen az működtetit a szervezetet és helyezi el a piacon. A stratégiához hasonlóan magas (százalékos) értéket kapott a menedzsment etikus magatartása (23%) is. A menedzsment alakítja ki a szervezet stratégiáját, nyomon követi a vállalat működését, felel az eredményességért.

A fenntarthatósági értékek jelentőségét támasztja alá további két kategória, a munkavállalókkal (17%) és a piaci partnerekkel (16%) kapcsolatos elvárásokban való megjelenésük. Végül a szervezet önkéntes vállalásai (14%) a társadalom valamennyi tagja számára példát mutatnak, egyúttal kinyilvánítják a fenntarthatóság irányába vállalt felelősségét a szervezetnek.

A fenntarthatóság menedzsmentszemponyjai témakörön belül vizsgáltuk a fenntarthatósággal kapcsolatosan alkalmazott teljesítménymutatókat is. A nagyvállalatokkal szemben a KKV-szektor gazdálkodói jellemzően nem alkalmaznak teljesítménymutatókat. A mintába került vállalatoknak mindösszesen csak 15 százaléka rendelkezik általános kulcsfontosságú teljesítménymutatókkal

1. táblázat

Általános és fenntarthatósági teljesítménymutatók (a felmérés eredményei)

Általános működési KPI-ok	Gazdasági KPI-ok	Környezeti KPI-ok	Társadalmi KPI-ok
<ul style="list-style-type: none"> fluktuáció ügyfél-elégedettség utazási költség dolgozók elégedettsége beszállítók minősítése dolgozói elkötelezettség munkabiztonság megfelelési mutatók dolgozói és vevői lojalitás innovációs mutatók 	<ul style="list-style-type: none"> éves adózott árbevétel megterületi mutatók likviditás készletforgás bevétel-kiadás ráta innovációs mutatók K+F ráfordítások 	<ul style="list-style-type: none"> megvalósított beruházás energetikai besorolása károsanyag kibocsátás CO2 megtakarítás karbonsemlegesség mértéke zöld autóflotta aránya erdőállomány statisztikák (pl. erdőkár mutatók) (veszélyes) hulladék termelési és kezelési mutatók szennyvízminőség papírhasználati mutatók környezetterhelési mutatók energiafelhasználási és –termelési (pl. zöld) mutatók vegyszerhasználati mutatók 	<ul style="list-style-type: none"> társadalmi jótékonyásra költött összeg pályakezdeknek munkahely-biztosítás helyi források igénybevétele oktatásban való részvétel tisztesség és becsület fenntarthatósági programok száma etikai szempontok partnerekkel szemben társadalmi felelősségvállalás (CSR) aktivitás dolgozói egyenlőség és jóléti mutatók

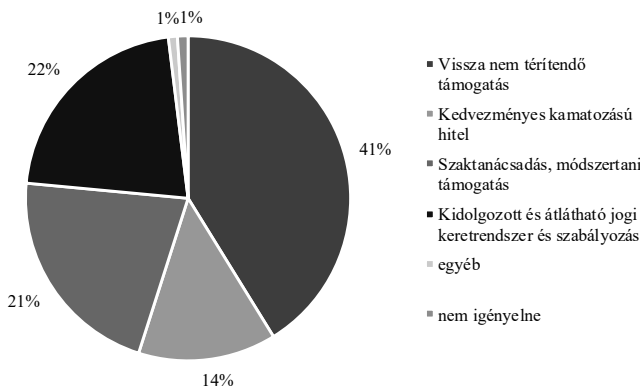
Forrás: saját szerkesztés

(KPI-okkal), míg fenntarthatósági teljesítménymutatókkal csak az általános teljesítménymutatót (KPI-t) alkalmazók fele (7,7%). A válaszadók által kiemelt, általuk alkalmazott teljesítménymutatókat az 1. táblázatban foglaltuk össze.

A kitöltő vállalatok több mint 60 százaléka (64,6%) esetében a szervezet foglalkoztat (vezető) munkatársat, akinek feladata a fenntarthatósági teljesítménymutatók kialakítása, nyomon követése.

8. ábra

A fenntarthatósági elvek vállalatok működésében való erősebb megjelenéséhez szükséges segítség

Forrás: saját szerkesztés

Ahhoz, hogy a szervezetek kialakítsák saját mutatószámukat, vissza nem térítendő támogatásra (kiegészítve saját forrásukat), továbbá megfelelően kidolgozott jogrendszerre és szaktanácsadásra lenne szükségük a kitöltések alapján (8. ábra).

A kitöltők közel 90 százaléka (87,9%) nyitott a fenntarthatóság irányába, vélelmezik, hogy a fenntarthatósági értékek megjelenése a szervezetben hosszú távon hasznosulna.

Minél fiatalabb a vezető, annál inkább látja ezek relevanciáját. Különösen a fiatalabb korosztály köréből kerültek ki azok is, akik szerint az eredményesség és a fenntarthatóság között egymást erősítő a kapcsolat, és nézetük szerint nem csak a pénzügyi eredmény hatására javulhatnak a fenntarthatósággal kapcsolatos eredmények, hanem ez fordítva is igaz. Vélelmezzük, hogy a fiatalabb generáció esetében az oktatás során tanultaknak is köszönhető a fenntarthatóság irányába való nyitottság és szemlélet.

Beruházások és finanszírozás

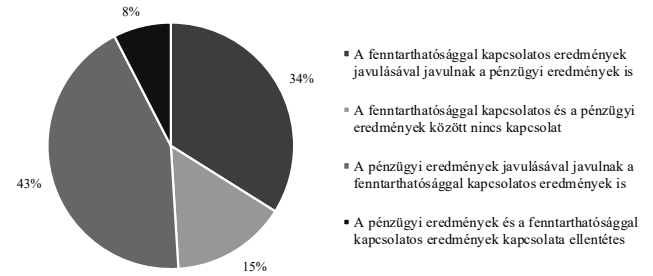
A mintába került vállalatok 80%-a elégedett a szervezete teljesítményével. Az elmúlt 3 évben hajtottak végre fejlesztéseket (86%), beruházásait jellemzően saját forrásból (59%) finanszírozták, illetve saját és idegen forrásból (37%) egyaránt. A megkérdezetteknek mindössze csak 5 százaléka támaszkodott tisztán külső forrásra.

Forrás: saját szerkesztés

A vállalatok úgy gondolják, hogy az eredményesség és a fenntarthatóság között szoros a kapcsolat, gazdasági stabilitásra van szükség ahhoz, hogy fenntarthatósági kérdésekkel érdemben foglalkozzanak (43%). A kitöltők 34%-a úgy érzi, ha a fenntarthatósági eredmények javulnak, működésük is eredményesebb lesz (9. ábra). Ugyanakkor elgondolkodtató, hogy a kitöltők 23%-a szerint a fenntarthatóság és eredményesség között nincs (15%), vagy ellentétes (8%) a kapcsolat (9. ábra).

9. ábra

A fenntarthatóság és eredményesség kapcsolata

Forrás: saját szerkesztés

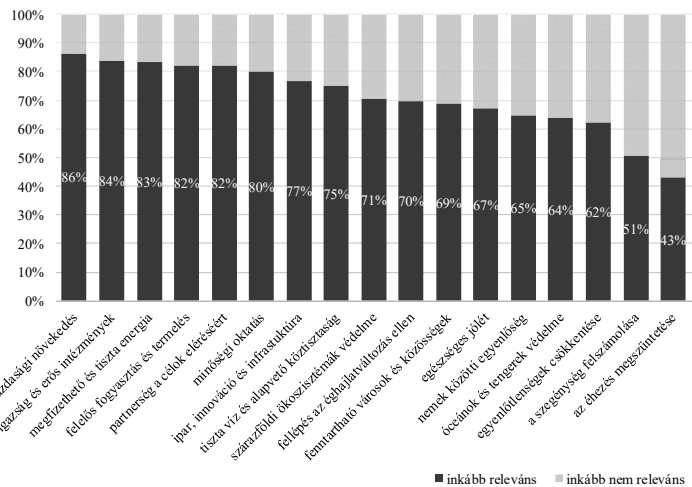
A külső források igénybevételét is vizsgáltuk, és a vállalatok 33,8%-a vett igénybe külső forrást. A támogatások közül a legtöbben (63%) a Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program nyújtotta lehetőséggel éltek.

Fenntartható fejlődési célok

A kitöltőknek alig 20 százaléka (19,3) hallott már korábban a fenntartható fejlődési célokról. E kérdést követően az egyes SDG-ket definiáltuk Erin et al. (2022) alapján. Az SDG-k ismerete mellett, vizsgáltuk a 17 SDG relevanciáját is a szervezetek működése szempontjából (10. ábra). A KKV-k működéséhez kötődően a legrelevánsabb fenntartható fejlődési célok az alábbiak:

10. ábra

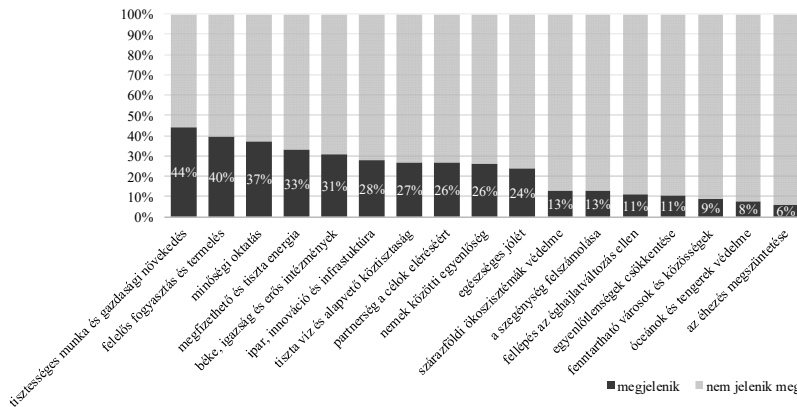
A fenntartható fejlődési célok relevanciája

■ inkább releváns ■ inkább nem releváns

- a béke, igazság és erős intézmények, illetve
- a megfizethető és tiszta energia,
- a tisztességes munka és gazdasági növekedés,
- a minőségi oktatás,
- partnerség a célok eléréséért,
- a felelős fogyasztás és termelés.

A fenntartható fejlődési célok megjelenése a vállalatok működésében

Forrás: saját szerkesztés

Vizsgáltuk a fenntartható fejlődési célok jelenlegi megjelenését is a vállalatok működésében (11. ábra).

A fenntartható fejlődési célok közül a következők jelentek meg a legkevesebb vállalat esetében:

- a szegénység felszámolása,
- az éhezés megszüntetése,
- az egyenlőségek csökkentése,
- a fenntartható városok és közösségek,
- a fellépés az éghajlatváltozás ellen, és
- az óceánok és tengerek védelme.

Az első három célterület (a szegénység felszámolása, az éhezés megszüntetése, az egyenlőségek csökkentése) a relevancia tekintetében is a legalacsonyabb értékeléseket kapta, míg az utolsó három (a fenntartható városok és közösségek, a fellépés az éghajlatváltozás ellen és az óceánok és tengerek védelme) nem vált el relevancia tekintetében olyan élesen a többi célterülettől. A Spearman-féle rangkorreláció szignifikáns, erős pozitív kapcsolatot mutat az értékelések között (0,835; p-érték: 0,000), azaz minél relevánsabbnak érznek egy SDG-t működésükhöz kötődően a szervezetek, annál nagyobb az esélye, hogy tesznek is érte. Tehát rendkívül fontos, hogy a szervezetek vezetői megértsék őket, hogy az országuk, az ágazatuk, a működésük szempontjából azonosulni tudjanak velük.

Az óceánok és tengerek védelme, érthető módon közvetlenül nem jelenik meg a Magyarországon működő vállalatok mindennapi működésében.

A fenntartható városok és közösségek, és a fellépés az éghajlatváltozás ellen SDG-knek a szervezeti működésben való megjelenésének hiánya azonban már kevésbé magyarázható, elgondolkodtató.

Értékelés és összegzés

Kutatásunk során kitértünk a fenntarthatósági pillérek létjogosultságának a vizsgálatára a magyar KKV-k körében, és felméréseink szerint elsődlegesen a gazdasági fenntarthatóság a legfontosabb számukra, a környezeti és társadalmi hatások másodlagosak. A fenntarthatósági pillérek közül a környezeti és társadalmi dimenziókra (és az SDG-kre) úgy tekintünk, hogy az azokkal való foglalkozás egy következő mérföldkőnek számít, amely egy tudatos, a fenntarthatóság irányába elkötelezett vezetést, menedzsmentet feltételez. A fenntarthatósági elvek vállalaton belüli népszerűsítéséhez a menedzsment e törekvéseknek megfelelően kell, hogy dolgozzon (etikus magatartás, partnerek és beszállítók kiválasztása), továbbá segítenie kell a társadalmat az önkéntes vállalatok mentén. Mindehhez nélkülözhetetlen – vagy legalábbis a társadalmi és a piaci szereplők elvárásai mellett a megfelelő jogi szabályozás és a fenntarthatóság oktatása valamennyi menedzsmentterületen.

11. ábra

2. táblázat

A szervezeti méretből adódó eltérések, főbb jellemzők

Jellemzők	KKV (a kutatás eredményei alapján)
Küldetés, jövőkép, stratégia, célkitűzések	rendelkeznek
Tanúsítványok	jellemzően nincs
Teljesítménymutató	részben rendelkeznek
Fenntarthatósági teljesítménymutatók	jellemzően nincs
Fenntarthatóság dimenziói (gazdasági, környezeti, társadalmi)	fontos, de elsősorban gazdasági pillér
Fenntarthatóság és eredményesség kapcsolata	van kapcsolat
Fenntarthatóság irányába való elmozdulás	éreznek nyomást
Jogi, jogszabályi nyomás	éreznek nyomást
Fogyasztó és/vagy vevői nyomás	éreznek nyomást
Versenytársi nyomás	enyhe nyomást érznek
Társadalmi nyomás	éreznek nyomást
Munkavállalói nyomás	éreznek nyomást
Banki nyomás	enyhe nyomást érznek
SDG ismerete	kevésbé ismert
Fejlesztések	kevésbé fejlesztés (jellemzően saját forrásból)

Forrás: saját szerkesztés

Véleményünk szerint azok a vállalatok, amiknek a működésében a fenntarthatósági értékek minél előbb megjelennek, versenyelőnyre tehetnek szert, követendő min-

taként szolgálhatnak rámutatva, hogy az eredményesség és fenntarthatóság között egymást erősítő kapcsolat van. Kutatásunk kiemeli, hogy a gazdasági sikeresség és a fenntarthatóság között pozitív a kapcsolat, és ez fordítva is igaz, vagyis a fenntarthatósági törekvések hosszú távon a gazdasági eredményre is hatással vannak. Ez utóbbi helyzet abban az esetben következik be, amikor a vállalat már megközelítette a kívánt gazdasági/pénzügyi eredményt és elkötelezett a fenntarthatóság irányába.

Felmérésünk alapján megállapítható, hogy a fenntarthatósági értékek egyre inkább megjelennek a KKV-k stratégiájában, küldetésükben, jövőképükben (2. táblázat). Ez egyrészt jelzi a téma fontosságát és egyben megteremt(heti) a lehetőséget annak, hogy a fenntarthatósági gondolatok a szervezeten belül elterjedjenek, kialakuljon egy felelősségteljes elkötelezettség a fenntarthatóság irányába.

Az elmúlt évtizedben a vállalatok – elsősorban a nagyvállalatok – körében egyre elterjedtebb a teljesítménymutatók használata, azonban a tisztán magyar tulajdonosi szerkezettel rendelkező KKV-k esetében ez a trend nem figyelhető meg. Így vélhetően, a teljes szervezetet átívelő önértékelés (pl. kiválósági modellek kritériumai szerint) nagyon kevés esetben valósul meg, ahogy minőségmenedzsmenthez kötődő tanúsítványokkal sem igen rendelkeznek.

A fenntarthatósági teljesítménymutatók képzése sem jellemző rájuk. Véleményünk szerint a hagyományos teljesítménymutatók megléte lehet a kiindulópontja egy majdani, fenntarthatósági teljesítménymutatókat is tartalmazó kimutatásnak.

A mintaelemszámra tekintettel voltak „gyengébb” megállapításaink is, azonban vélelmezzük, hogy ezen eredmények is hozzájárulhatnak ahhoz, hogy a KKV-szektor fenntarthatósági törekvéseiről, a jelen helyzetről átfogó képet kapjunk.

A női vezetők a fenntarthatóság irányába nagyobb elkötelezettséget mutatnak. A fiatal(abb) vezetők esetében erősen megfigyelhető, hogy látják a fenntarthatósági törekvések értékét. Ez esetben vélelmezzük, hogy a képzés, az oktatás során szerzett ismereteiknek köszönhető, hogy fontosnak tartják a fenntarthatóság mindhárom pillérjét, különösen a környezeti hatásokra érzékenyek. A fiatal(abb) vezetők jobban tartanak az esetleges jogi következményektől, esetükben érezhető a jogszabályoknak való megfelelés iránti aggodalom.

Nem hagyhatjuk figyelmen kívül, hogy a kérdőív kitöltésének időintervallumában, a gazdasági élet valamennyi szereplőjét „megérintették” a fenntarthatósági kérdések. Napjaink eseményei – az új geopolitikai és energiapiaci helyzet, az energiaválság – különösen érinti a vállalatokat, a tiszta energiát biztosító beruházások ösztönzése a fókuszpontba került. Mindez a KKV-kat is arra ösztönzi, hogy hozzájáruljanak a zöld átállás sikeres megvalósításához. A fenntarthatóság mindhárom pillérének megjelenése kiemelt prioritást kap(ott), csak úgy, mint a korábban kevésbé ismert fenntartható fejlődési célok. A fenntartható fejlődési célok esetében sem véletlen, hogy a megkérdezettek elsődleges fenntarthatósági fókuszterületeknek jelölték meg a következőket:

- tisztességes munka és gazdasági növekedés (megfelelő státuszban, megfelelő fizetésért dolgozók arányának növelése),
- felelős fogyasztás és termelés (hulladék-újrahasznosítás arányának növelése),
- megfizethető és tiszta energia (energiamegtakarítás növelése, megújuló energia előtérbe kerülése),
- béke, igazság és erős intézmények (tisztességes üzleti tevékenységek),
- minőségi oktatás (oktatás minőségéhez való hozzájárulás, dolgozók oktatásának támogatása),
- fenntarthatóság a küldetésben, jövőképben (a vállalat sikerességének mérése),
- fenntarthatósági ügyekkel foglalkozó kolléga jelenléte.

Összefoglalóan megállapíthatjuk, hogy ahhoz, hogy a vállalatok (KKV-k) hosszú távon (is) elkötelezettek legyenek a fenntarthatóság irányában, gazdasági stabilitásra van szükség, látniuk kell, hogy eredményesség és fenntarthatóság között egymást erősítő, és kölcsönösen visszaható a kapcsolat. Mindehhez kidolgozott jogrendszerre, szaknácspadásra és vélhetően vissza nem térítendő támogatásra (nem teljes idegen tőkére) van szükség.

Végezetül, eredményeink alapot nyújtanak ahhoz, hogy egy, a fenntarthatóságra összpontosító szervezeti működést értékelő rendszer létrehozása megvalósulhasson (megalapozva a KKV-k fenntarthatóság-irányú jelentéstételét), kitérve a szervezeti működés valamennyi területén való fenntarthatósági törekvésekre, értékekre (ahogy azt a nemzetközi szakirodalom is kiemeli).

Korlátok

A megállapításaink általánosításánál szükséges figyelembe venni, hogy bár egy vállalati szektorközpontú felméréshez elégséges mintával rendelkezik a kutatásunk, az csak kis arányban fedi le a teljes magyar KKV-szektor.

A kutatásunk másik korlátja, hogy azt nem tudtuk vizsgálni, valóban cégvezetők töltötték-e ki a kérdőívünket. Azonban tekintve a KKV-kon belüli felső vezető pozícióját és feladatkörét, valószínűsíthető, hogy a cégvezető töltötte ki, vagy egy olyan személy a szervezetnél, aki jobban rálát az adott területre. Mindezt támogatja az az eredmény is, hogy a kitöltők 40%-a kérte, hogy tájékoztassuk majd kutatásunk eredményeiről, azaz olyan pozíciójú dolgozók töltötték ki a kérdőívet, akik érdekeltek a szervezetük fejlődésében.

Jövőbeni kutatási irányok

Kutatásunk eredményei alapján – a jövőre vonatkozóan – a kis- és közepes vállalati szektor részére (a kiválósági modelleket is figyelembe véve) teljesítménymutatókat (KPI-okat) kívánunk meghatározni, amelyek segítségével azonosítani tudják a fenntarthatósági szervezetreleváns célokat, az azokhoz való hozzájárulásukat. Ehhez kötődően azonban érdemes kiemelni, hogy a vállalatok és az érintettek SDG preferenciái és fenntarthatóság értelmezései nem feltétlen egyeznek meg (Yamane & Kaneko, 2022).

A KPI-ok kialakítása és folyamatos menedzsment-szintű monitorozása azért is rendkívül fontos, mert ahogy Edőcsény & Harangozó (2021) is kiemeli tanulmányukban, a fenntarthatóság irányába tett erőfeszítések már jó ideje részei a vállalatok működésének, de ezek eredményessége több esetben megkérdőjelezhető. A teljesítménymutatók kialakítása során figyelembe kívánjuk venni, hogy kapcsolódjanak a fenntarthatóság iparági meghatározásához, több területről adjanak átfogó visszajelzést, és elősegítsék a külső források megszerzését a releváns szervezeti fejlesztésekhez (Böhringer & Jochem, 2007; Azcárate, Carraso, & Fernández, 2011).

A kis- és közepes vállalatok irányába való visszacsatolást azért tartjuk meghatározónak, mert vélelmezzük, a közeljövőben minden szervezettől meg fogják követelni, hogy adjanak tájékoztatást arra vonatkozóan, hogy vállalati tevékenységük mily módon és mértékben kapcsolódik a legalább környezeti szempontból fenntarthatónak minősülő gazdasági tevékenységekhez (lásd pl. CSRD). Mindezen túlmutatóan az adott ipárhoz, ágazathoz tartozó SDG-k és a fenntarthatóság átláthatóbb, gyakorlatorientált definiálása befolyással bírhat az érintettek megítélésaira is.

Felhasznált irodalom

- 2013/34 EU Rendelet (2013). *Directive 2013/34/EU of the European Parliament and of the Council of 26 June 2013 on the annual financial statements, consolidated financial statements and related reports of certain types of undertakings, amending Directive 2006/43/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directives 78/660/EEC and 83/349/EEC Text with EEA relevance*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32013L0034&qid=1677142292767&from=EN>
- 2020/852 EU Rendelet (2020). *Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2020/852 rendelete (2020. június 18.) a fenntartható befektetések előmozdítását célzó keret létrehozásáról, valamint az (EU) 2019/2088 rendelet módosításáról*. <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32020R0852&from=EN>
- 2021/2178 EU Rendelet (2021). *A Bizottság (EU) 2021/2178 felhatalmazáson alapuló rendelete (2021. július 6.) az (EU) 2020/852 európai parlamenti és tanácsi rendeletnek a 2013/34/EU irányelv 19a. vagy 29a. cikkének hatálya alá tartozó vállalkozások által a környezeti szempontból fenntartható gazdasági tevékenységekre vonatkozóan közzeendő információk tartalmának és megjelenítésének meghatározása, valamint az e közzétételi kötelezettségnek való megfelelés módszertanának meghatározása révén történő kiegészítéséről*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021R2178&from=DE>
- 2022/2464 EU Rendelet (2022). *Directive (EU) 2022/2464 of the European Parliament and of the Council of 14 December 2022 amending Regulation (EU) No 537/2014, Directive 2004/109/EC, Directive 2006/43/EC and Directive 2013/34/EU, as regards corporate sustainability reporting*. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:32022L2464&from=EN>
- Acciarini, C., Borelli, F., Capo, F., Cappa, F., & Sarrocco, C. (2021). Can digitalization favour the emergence of innovative and sustainable business models? A qualitative exploration in the automotive sector. *Journal of Strategy and Management*, 145(3), 335-352. <https://doi.org/10.1108/JSMA-02-2021-0033>
- Akadiri, P. O., & Fadiya, O. O. (2013). Empirical analysis of the determinants of environmentally sustainable practices in the UK construction industry. *Construction Innovation*, 13(4), 352-373. <https://doi.org/10.1108/CI-05-2012-0025>
- Azcárate, F., Carraso, F., & Fernández, M. (2011). The role of integrated indicators in exhibiting business contribution to sustainable development: A survey of sustainability reporting initiatives. *Revista de Contabilidad – Spanish Accounting Review*, 14(Extraordinario), 213-240. [https://doi.org/10.1016/S1138-4891\(11\)70033-4](https://doi.org/10.1016/S1138-4891(11)70033-4)
- Bake, M. (2002). *The Marketing Book*. Butterworth-Heinemann.
- Bebbington, J., & Unerman, J. (2018). Achieving the United Nations sustainable development goals: an enabling role of accounting research. *Accounting, Auditing, and Accountability*, 31(1), 2-24. <https://doi.org/10.1108/AAAJ-05-2017-2929>
- Böhringer, C., & Jochem, P. E. P. (2007). Measuring the immeasurable – A survey of sustainability indices. *Ecological Economics*, 63, 1-8. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2007.03.008>
- Burawat, P. (2019). The relationships among transformational leadership, sustainable leadership, lean manufacturing and sustainability performance in Thai SMEs manufacturing industry. *International Journal of Quality & Reliability Management*, 36(6), 1014-1036. <https://doi.org/10.1108/IJQRM-09-2017-0178>
- Chikán, A., Czakó, E., Losonci, D., & Kiss-Dobronyi, B. (szerk.) (2019). *A 4. ipari forradalom küszöbén. Gyorsjelentés a 2019. évi kérdőíves felmérés eredményeiről*. Versenyképesség Kutató Központ, Budapest. https://unipub.lib.uni-corvinus.hu/4328/1/Gyorsjelentés_2019_Versenykepesseg.pdf
- Claro, P. B. O., & Esteves, N. R. (2021). Sustainability-oriented strategy and Sustainable Development Goals. *Marketing Intelligence & Planning*, 39(4), 613-630. <https://doi.org/10.1108/MIP-08-2020-0365>
- Csutora, M., Harangozó, G., & Szigeti, C. (2022). Factors behind the consumer acceptance of sustainable business models in pandemic times. *Sustainability*, 14, 9450. <https://doi.org/10.3390/su14159450>
- Dick-Forde, E. G., Oftedal, E. M., & Bertella, G. M. (2020). Fiction or reality? Hotel leaders' perception on climate action and sustainable business models. *Worldwide Hospitality and Tourism Theme*, 12(3), 245-260. <https://doi.org/10.1108/WHATT-02-2020-0012>

- Diófási-Kovács, O. (2020). Logisztika 4.0: Digitalizációs projektek hatása a fenntarthatósági teljesítményre. *Vezetéstudomány*, 51(6), 17–26. <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2020.06.03>
- Ederer, F. (2008). *Értékorientált vállalatirányítás*. Raabe Tanácsadó és Kiadó Kft.
- Edőcsény, K. I., & Harangozó, G. (2021). Fenntartható üzleti gyakorlatok a divatiparban: A hazai mikro-, kis- és közepes vállalkozások példáján keresztül. *Vezetéstudomány*, 52(6), 2–17. <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2021.06.01>
- ENSZ Fenntartható fejlődési célok (2023). <https://www.ajbh.hu/-/ensz-fenntarthato-fejlodesi-celok-sustainable-development-goal-sdg>
- Erin, O. A., Bamigboye, O. A., & Oyewo, B. (2022). Sustainable development goals (SDG) reporting: an analysis of disclosure. *Journal of Accounting in Emerging Economics*, 12(5), 761–789. <https://doi.org/10.1108/JAEE-02-2020-0037>
- European Environmental Agency (2020). *The role of environmental taxation in support of sustainability transitions*. <https://eionet.kormany.hu/download/e/14/e2000/the-role-of-environmental-taxation.pdf>
- Gast, J., Gundolf, K., & Cesinger, B. (2017). Doing business in a green way: A systematic review of the literature entrepreneurship ecological sustainability and future research directions. *Journal of Cleaner Production*, 147, 44–56. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2017.01.065>
- González, P. R. (2009). The empirical analysis of the determinants for environmental technological change: A research agenda. *Ecological Economics*, 68(3), 861–878. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2008.07.004>
- GRI (2018). *Sustainability Reporting Initiative, Global Reporting Initiative*. <https://www.globalreporting.org/information/about-gri/Pages/default.aspx>
- Gupta, S., Dangayach, G. S., & Singh, A. K. (2018). Implementation of sustainable manufacturing practices in Indian manufacturing companies. Benchmarking? *An International Journal*, 25(7), 2441–2459. <https://doi.org/10.1108/BIJ-12-2016-0186>
- IIRC (2022). <https://www.integratedreporting.org/>
- ISO (2022). <https://isotc.iso.org/livelink/livelink?func=ll&objId=20719433&objAction=browse&viewType=1>
- ISO. (2023). ISO/CASCO Committee on conformity assessment. <https://www.iso.org/committee/54998.html?t=KomURwikWDLiuB1P1c7SjLMLEAgXOA7emZHK-GWyn8f3KQUTU3m287NxnA3DIuxm&view=documents#section-isodocuments-top>
- Johnston, P., Everard, M., Santillo D., & Karl-Henrik, R. (2007). Reclaiming the definition of sustainability. *Environmental Science and Pollution Research*, 14(1), 60–66. <https://doi.org/10.1065/espr2007.01.375>
- Kelley, K., Todd, M., Hopfer, H., & Centinari, M. (2022). Identifying wine consumers interested in environmentally sustainable production practices. *International Journal of Wine Business Research*, 34(1), 86–111. <https://doi.org/10.1108/IJWBR-01-2021-0003>
- Kennedy, B. (2019). A 21st century appreciation for: quality, excellence and complex human adaptive systems. *The TQM Journal*, 32(1), 2–20. <https://doi.org/10.1108/TQM-06-2019-0169>
- Klenert, D., Mattauch, L., Combet, E., Edenhofer, O., Hepburn, C., Rafaty, R., & Stern, N. (2018). Making carbon pricing work for citizens. *Nature Climate Change*, 8, 669–677. <https://doi.org/10.1038/s41558-018-0201-2>
- KPMG (2020). *The time has come: the KPMG survey of sustainability reporting*. <https://assets.kpmg/content/dam/kpmg/xx/pdf/2020/11/the-time-has-come.pdf>
- Laszló, C., & Cooperrider, D. L. (2010). Creating sustainable value: a strength-based whole system approach. In Thatchenkery, T., Cooperrider, D. L., & Avital, M. (ed.), *Positive Design and Appreciative Construction: From Sustainable Development to Sustainable Value (Advances in Appreciative Inquiry, Vol. 3)* (pp. 17–33). Emerald Group Publishing Limited. [https://doi.org/10.1108/S1475-9152\(2010\)0000003006](https://doi.org/10.1108/S1475-9152(2010)0000003006)
- Lordkipanidze, M., Brezet, H., & Backman, M. (2005). The entrepreneurship factor in sustainable tourism development. *Journal of Cleaner Production*, 13(8), 787–798. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2004.02.043>
- Miklian, J., & Barkemeyer, R. (2020). Business, peacebuilding, violent conflict and sustainable development in Myanmar: presenting evidence from a new survey dataset. *Journal of Asia Business Studies*, 16(4), 600–617. <https://doi.org/10.1108/JABS-11-2020-0428>
- Nagy, M. A., Tasner, D., & Kovács, Z. (2021). Ipar 4.0 a gazdaságtudományokban – A nemzetközi és hazai szakirodalom bibliometriai elemzése. *Vezetéstudomány*, 52(4), 63–79. <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2021.04.06>
- Ónodi, A., & Répácki, R. (2022). A menedzsment szerepe az innovatív vállalatok sikerében. *Vezetéstudomány*, 53(10), 2–14. <https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2022.10.01>
- PwC (2018). *SDG reporting challenge: from promise to reality: does business really care about SDGs?* www.pwc.com/sdgreportingchallenge
- Rigby, D., & Tager, S. (2008). Learning the advantages of sustainable growth. *Strategy & Leadership*, 36(4), 24–28. <https://doi.org/10.1108/10878570810888740>
- Ropret, M., Aristovnik, A., & Ravselj, D. (2018). The perception of administrative barriers and their implications for SMEs' performance: Evidence from Slovenia. *Zagreb International Review of Economics & Business*, 21(SSCI), 55–68. <https://doi.org/10.2478/zireb-2018-0024>
- Sampaio, P., Savaria, P., & Monteiro, A. (2012). A comparison and usage overview of business excellence models. *The TQM Journal*, 24(2), 181–200. <https://doi.org/10.1108/17542731211215125>
- Schaltegger, S., & Wagner, M. (2011). Sustainable entrepreneurship and sustainability innovation: Categories and interactions. *Business Strategy and the Environment*, 20, 222–237. <https://doi.org/10.1002/bse.682>

- Schaltegger, S., Hansen G. E., & Lüdeke-Freund, F. (2016). Business models for Sustainability: Origins, Present Research, and Future Avenues. *Organization & Environment*, 29(1), 3-10.
<https://doi.org/10.1177/1086026615599806>
- Scheyvens, R., Banks, G., & Hughes, E. (2016). The private sector and the SDGs: the need to move beyond 'business as usual'. *Sustainable Development*, 24(6), 371-382.
<https://doi.org/10.1002/sd.1623>
- SDG Compass (2023). *SDG Compass Guide Hungarian*.
https://sdgcompass.org/wp-content/uploads/2016/10/SDG_Compass_Guide_Hungarian.pdf
- Singla, A., Ahuja, I. S., & Sethi, A. S. (2019). An examination of effectiveness of technology push strategies for achieving sustainable development in manufacturing industries. *Journal of Science and Technology Policy Management*, 10(1), 73-101.
<https://doi.org/10.1108/JSTPM-10-2017-0048>
- Tang, D. Y., & Zhang, J. (2020). Do shareholders benefit from green bonds? *Journal of Corporate Finance*, 61, 101427.
<https://doi.org/10.1016/j.jcorpfin.2018.12.001>
- Topple, C., Donovan, J. D., Maslli, E. K., & Borgert, T. (2017). Corporate sustainability assessments: MNE engagement with sustainable development and the SDGs. *Transnational Corporations*, 24(3), 61-71.
<https://doi.org/10.18356/2ae5911c-en>
- Vörösmarty, Gy., & Dobos, I. (2020). A vállalatméret hatása a zöldbeszerzési gyakorlatra. *Statistikai Szemle*, 98(4), 301-323.
<https://doi.org/10.20311/stat2020.4.hu0301>
- Zilahy, G. (2016). Sustainable business models – what do management theories say? *Vezetéstudomány*, 47(10), 62-72.
<https://doi.org/10.14267/VEZTUD.2016.10.06>
- Yamane, T., & Kaneko, S. (2022). The sustainable development goals as new business norms: A survey experiment on stakeholder preferences. *Ecological Economics*, 191, 107236.
<https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2021.107236>
- Yang, C.C., Ou, S.L., & Hsu, L.C. (2019). A hybrid multi-criteria decision-making model for evaluating companies' green credit rating. *Sustainability*, 11(6), 1506.
<https://doi.org/10.3390/su11061506>